

Från befrielsehjälte till tyrann

När och var förvandlades Robert Mugabe? I den rhodesiska säkerhetstjänstens ökända tortyrkammare? I de blodiga striderna för Zimbabwes självständighet – och mot de egna vapenbröderna för toppositionen i Zanu-PF?

VAR DET KANSKE DEN DÄR DAGEN 1997 då han fick ett brev från den brittiska biståndsministern Clare Short som utan krusiduller förklarade att den nya labourregeringen inte kunde hållas ansvariga för uppörelser som gjorts av Margret Thatcher, och sålunda tänkte de inte fortsätta att finansiera den zimbabwiska jordreformen enligt Lancaster House-överenskommelsen från 1979?

Robert Mugabe ska ha varit utom sig av ilska över den "koloniala arrogansen" och när krigsveteranerna började ockupera farmer lät Mugabe dem hållas med förhoppningen att England skulle backa. Budskapet var tydligt: titta vad som händer om ni inte uppfyller era åtaganden!

Men Tony Blairs regering lät sig inte utpressas. Den enda eftergiften gjordes år 2000 då man öronmärkte fem miljoner pund, i sammanhanget en struntsumma, till frivilligorganisationer, alltså inte till den zimbabwiska staten, för inköp av land.

Det, i kombination med att England finansierade framväxten av oppositionspartiet Movement for Democratic Change, uppfattades som en krigsförklaring av Mugabe. Enligt källor i Zimbabwe var hans så uppfylld av hämndbegär att han nu tänkte genomföra jordreformen till vilket pris som helst. Att han i processen drev landet till ruinens brant och bröt mot så gott som samtliga mänskliga rättigheter var underordnade faktum.

Andra politiska uttolkare menar att de våldsamma landockupationerna och skapandet av fiender, det vill säga landets vita farmare och Tony Blair, var det enda sättet för Mugabe att klänga sig kvar vid makten.

ROBERT GABRIEL MUGABE FÖDDES 1924 i byn Kutama i vad som då var Rhodesia och en del av det brittiska imperiet. Hans barndom var olycklig utöver de normala umbärandena i en fattig afrikansk by. Två bröder dog, hans pappa övergav familjen och mamman, en religiös fundamentalist, var psykiskt labil.

Robert Mugabe flydde in i böckernas värld och blev en en-

samvarg. Han mobbades av sina jämnåriga, men den irländske jesuitprästen i byn älskade den begåvade pojken som aldrig gick ett steg utan en bok fastklämd under armen. Uppmärksamheten från kyrkan fick Mugabes mor att tro att hennes son var utvald av gud för att utföra stordåd.

Den sydafrikanska journalisten Heidi Holland har beskrivit den zimbabwiske presidentens uppväxt i boken "Dinner with Mugabe" och tror sig ha hittat grogrunden för Mugabes tyranni i just barndomen och mammans övertygelse om att han, den utvalde, i princip inte kunde göra fel.



Zimbabwes ledare sedan 28 år skildras i "Dinner with Mugabe" av Heidi Holland.

Foto: Tsvangirayi Mukwazhi

ETT FÅTAL PERSONER som lärde känna Robert Mugabe

mellan 1960 och 80-talets början vittnar om en ödmjuk, intellektuell person med oerhörd potential. När han tog över makten i Zimbabwe förespråkade han både kvinnors rättigheter och försoning mellan vita och svarta. Frågan är hur något som startade så lovande kunde gå så fel?

Heidi Holland har i tre år letat svaret på frågan om vad som fick Mugabe att spåra ur, men troligtvis finns det inget exakt ögonblick då bågaren rann över och den hyllade befrielsehjälten förvandlades till en världsfrånvärd tyrann.

Våldet har alltid varit närvarande i Robert Mugabes politiska karriär: först i befrielsekriget och i de interna maktstriderna i Zanu-PF och sedan mot den politiska oppositionen. Redan 1982, bara två år efter regimskiftet, massakrerades i Matabeleland mellan 8 000 och 20 000 civila som påstods stödja Mugabes rival Joshua Nkomo.

Det finns en bisarr logik i Mugabes agerande: ju mer befolkningen opponerar sig mot hans våldsamma regim, desto mer våld kommer han att använda. Heidi Holland förutspår att den zimbabwiska presidenten snart kommer att sjunka ännu djupare ner i sitt diktatoriska träsk.

– Botten är inte nådd. Folket svek Mugabe i valet och han vill hämnas. Han kommer att slå tillbaka med full kraft.

ANNIKA FORSBERG LANGA
Johannesburg